

ANALIZA PRAVOSNAŽNE PRESUDE
KOJOM JE SVETLANA ČABOTARENKO (ALIAS "S.Č.", "MOLDAVKA")
OSUĐENA ZA KRIVIČNO DJELO DAVANJE LAŽNOG ISKAZA (čl. 389 KZ)

MOLDAVKA S. Č. NIJE IMALA PRAVIČNO SUĐENJE

KONTEKST

Sudija Osnovnog suda u Podgorici, Goran Đuković, donio je 30. juna 2014. presudu kojom je Svetlanu Čabotarenko (S.Č.) proglasio krivom za krivično djelo "Davanje lažnog iskaza", i izrekao joj uslovnu osudu, zbog svjedočenja u periodu od novembra 2002. do 25. januara 2003. godine u istražnom postupku povodom trgovine ljudima i posredovanja u vršenju prostitucije u Crnoj Gori.

Prvostepenu presudu sudije Đukovića su 21. oktobra 2014. potvrdile sudije Višeg suda Miljana Pavličević, Hasnija Simonović i Evica Durutović pri čemu su preinačile kaznu za S.Č. sa uslovne osude na zatvor u trajanju od jedne godine.

S.Č. je krajem 2002. postala poznata crnogorskoj i široj javnosti, kada je u svojstvu žrtve svjedočila u postupku koji je Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici vodilo protiv tadašnjeg zamjenika Vrhovnog državnog tužioca Republike Crne Gore, Zorana Piperovića, i trojice drugih osumnjičenih za posredovanje u prostituciji i trgovinu ljudima. U postupku je pomenut veliki broj lica od i kojih i neka i na visokim političkim, policijskim i pravosudnim funkcijama.¹

Važno je primijetiti da je u tom postupku istraga okončana 2003. godine kontroverznom odlukom tadašnjeg Osnovnog državnog tužioca u Podgorici Zorana Radonjića da na osnovu istrage ne optuži nikoga, tj. da obustavi krivično gonjenje sve četvorice osumnjičenih koji su bili pod istragom.

S ovakvom odlukom nije bila saglasna sudija Ana Vuković, koja je vodila istragu, a nisu je pohvalili ni članovi ekspertske misije Savjeta Evrope i OEBS, koji su analizirali taj postupak, kao ni Vesna Medenica, koja je neposredno poslije okončanja istrage izabrana za Vrhovnog državnog tužioca, a koja je takođe saopštila da je taj slučaj trebalo razjasniti na suđenju. Osnovni državni tužilac Radonjić je ubrzo potom razriješen zbog nestručnosti.² Vrhovni državni

¹ Zoran Piperović, Irfan Kurpejović i Bajram Orahovac bili su okrivljeni za izvršenje krivičnog djela Posredovanje u vršenju prostitucije, a Ekrem Jasavić za krivično djelo Posredovanje u prostituciji u sticaju sa krivičnim djelom Trgovina ljudima. U postupku su saslušani i Vrhovni državni tužilac Božidar Vukčević i predsjednik Vlade Milo Đukanović.

² Vesna Medenica, Vrhovni državni tužilac u to vrijeme, objasnila je razloge za razrješenje Radonjića i Piperovića u tekstu "Vesna Medenica tvrdi da bi podnijela ostavku da Vlada nije razriješila Piperovića i Radonjića: Ne može tužilac da posjećuje noćne klubove", *Vijesti*, 7.11.2003.

tužilac Božidar Vukčević, koji se pominje u istrazi, je penzionisan, a zamjenik Vrhovnog državnog tužioca, Zoran Piperović, koji je bio pod istragom, razriješen je zbog nedostojnosti.

S.Č. je napustila Crnu Goru 25. januara 2003, uz dozvolu suda.

Zoran Piperović i Ekrem Jasavić, dvojica od četvorice osumnjičenih, podnijeli su krivičnu prijavu protiv svjedokinje S.Č. zbog davanja lažnog iskaza. Krivičnu prijavu protiv S.Č. je prvobitno odbacio Osnovni državni tužilac u Podgorici, a onda je Piperović preuzeo njeno gonjenje kao supsidijerni tužilac. Vijeće Osnovnog suda u Podgorici je prvo odbilo njegov optužni predlog, da bi ga na kraju prihvatilo vijeće Višeg suda i tako je postupak pokrenut. Njemu se kao supsidijerni tužilac pridružio i Jasavić.

U prvom suđenju S.Č. za davanje lažnog iskaza, sudija Osnovnog suda u Podgorici, Nada Rabrenović, dva puta zaredom je oslobađala okrivljenu, jer, kako su mediji prenijeli,³ nije utvrdila umišljaj kod okrivljene za izvršenje krivičnog djela. Kada je Viši sud ukinuo i drugu oslobađajuću presudu sudije Rabrenović, predmet je dodjeljen sudiji Goranu Đukoviću, koji je okrivljenu osudio na uslovnu kaznu. Njegovu je presudu Viši sud potvrdio, s tim što je uslovnu kaznu preinačio na kaznu od godinu dana zatvora.

SAŽETAK ANALIZE PRESUDE S.Č.

Okrivljenoj S.Č. je suđeno u odsustvu. Na osnovu međunarodnih standarda ljudskih prava, država može organizovati suđenje u odsustvu samo ako i u tom slučaju obezbijedi pravo na pravično suđenje.⁴

Analiza pravosnažne presude kojom je osuđena S.Č, pokazuje da je **sudija Goran Đuković postupak sproveo neobjektivno i neuvjerljivo, i da okrivljenoj nije obezbijedio ravnopravan tretman. Tome su se, nažalost, pridružile i sudije drugostepenog suda Miljana Pavličević, Hasnija Simonović i Evica Durutović** koje su okrivljenoj odredile i zatvorsku kaznu.

Iako načelo istine i pravičnosti iz Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore obavezuje sud da "sa jednakom pažnjom ispituje i utvrđuje činjenice koje okrivljenog terete i koje mu idu u korist"⁵, **sudija Đuković nije izveo ni jedan dokaz u korist okrivljene, iako su neki od takvih dokaza bili očigledno dostupni, niti se starao o njenoj adekvatnoj odbrani, protivno i domaćem i međunarodnom standardu na pravično suđenje.**

Sudija je svoj sud o tome da je okrivljena dala lažan iskaz "kako u objektivnom, tako i u subjektivnom smislu", zasnovao u suštini na dva materijalna dokaza, koja su se nalazila i u spisima kontroverzno okončanog istražnog predmeta 2003. godine, a čiju vjerodostojnost i značaj sudija Đuković nije kritički ispitivao, već ih je tumačio isključivo onako kako su supsidijerni (privatni) tužioci sugerisali.

³ "Afera S.Č: Moldavka ponovo oslobođena optužbe", *Pobjeda*, 13. jul 2013. "Moldavka S.Č. oslobođena optužbi", *Vijesti*, 13.7.2013. HRA nije uspjela da putem zahtjeva za pristup informacija dobije ove presude od Osnovnog suda, koji je prosto ćutao. Podnijeli smo žalbu Agenciji.

⁴ Vidi izvještaj Komiteta eksperata Savjeta Evrope o Djelovanju Evropskih konvencija u krivičnoj oblasti, "pravo na pravično suđenje se može obezbijediti i bez prisustva okrivljenog, ako država preduzme mjere da osigura pravo na pravično suđenje" http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/Standards_extradition_en_files/07E.98%20trial%20absentia.pdf, str. 10.

⁵ Čl. 16, st. 1 ZKP: "Sud, državni tužilac i drugi državni organi koji učestvuju u krivičnom postupku dužni su da istinito i potpuno utvrde činjenice koje su od važnosti za donošenje zakonite i pravične odluke, kao i da sa jednakom pažnjom ispituju i utvrde činjenice koje terete okrivljenog i one koje mu idu u korist."

Prvi dokaz je ugovor o navodnom upućivanju S.Č. u svojstvu plesačice ("izvođačice ansambla") iz Novog Sada u noćni klub "Oskar" u Podgorici 1999. godine, a drugi su dopisi MUP-a Srbije i Crne Gore o tome da S.Č. nije prelazila granicu prema Bosni i Hercegovini te da ni vozilo Piperovića nije evidentirano na graničnim prelazima. Imajući u vidu da uobičajeni metod kriminalaca prilikom trgovine ženama u svrhe prostitucije, koji je zabilježen i u praksi Evropskog suda za ljudska prava⁶, podrazumijeva lažne ugovorne angažmane plesačica, kao i to da se njihov prelazak granice najčešće ne evidentira, ili se evidentira u lažnim dokumentima, o čemu je i svjedočila S.Č.,⁷ sud je oba navedena dokaza trebalo skeptično da provjeri, umjesto da ih slijepo prihvati.

Tekst presude sadrži skandalozna zapažanja sudije, poput onoga da je "nelogično" da bilo koji državnik Crne Gore živi raskalašnim životom (učestvuje u žurkama na kojima su i prostitutke), do toga da neko ko ne govori dobro lokalni jezik (srpski-crnogorski) ne može naučiti lokalne termine - nazive objekata na tom jeziku. Dok prvo zapažanje upozorava na očiglednu nesposobnost sudije da sudi objektivno - i domaćim državljanima, pa i državicima, isto kao i stranim državljanima - druga tvrdnja izaziva podozrivost u sposobnost sudije da zdravorazumski zaključuje o opštepoznatim činjenicama, kao što je uobičajena pojava - da osoba koja ne govori dobro jezik prvo što nauči budu "lokalizmi", pogotovo ako je godinama upućena na "lokalce", kao što je u svom svjedočenju istakla i detaljno objasnila S.Č.

S druge strane, **sudija je u tekst presude unio uvredljive i omalovažavajuće izjave** tužilaca na štetu svoje kolegice, sudije Višeg suda u Podgorici, Ane Vuković, koja je bila istražni sudija u predmetu u kome je S.Č. dala sporni iskaz, kao i drugih aktera tog postupka (advokata S.Č. u istražnom postupku, Dragana Prelevića, direktorice NVO Sigurna ženska kuća Ljiljane Raičević, u čijem je skloništu S.Č. bila smještena). Nikoga od njih sudija Đuković nije pozvao da svjedoče, odnosno daju svoje viđenje tvrdnji tužilaca, iako su svi sudu bili dostupni. S obzirom na to da sudiju zakon obavezuje da čuva ugled suda i učesnika sudskih postupaka, i da nema obavezu da u zapisnik i tekst presude doslovno unosi uvredljive izjave⁸, činjenica da je sudija izabrao to da učini, dodatno pojačava utisak njegove pristrasnosti u korist tužilaca.

Posebno **zabrinjava neprofesionalno postupanje advokata⁹ "B.L."**, koji je određen za **branioca S.Č. po službenoj dužnosti** i koji je za to plaćen iz državnog budžeta. On je samo figurirao u postupku, nije ponudio nikakvu odbranu, niti je u korist okrivljene izjavio žalbu. Ni sudija Đuković, ni vijeće Višeg suda, nisu reagovali na nedostatak adekvatne odbrane. Sudija je odbio da otkrije identitet ovog advokata iako je suđenje bilo javno.

U produžetku slijedi detaljnija analiza sporne presude.

* * * *

⁶ RANTSEV v. CYPRUS AND RUSSIA, 2010.

⁷ Strane 22 i 31 presude Osnovnog suda u Podgorici K. br. 199/14.

⁸ Čl. 320, st. 1 ZKP: „Sud je dužan da svoj ugled, ugled stranaka i drugih učesnika postupka zaštiti od uvrede, prijetnje i svakog drugog napada.“ Čl. 333, st. 3 ZKP: „Iskazi optuženog, svjedoka i vještaka unose se u zapisnik tako da se prikaže njihova bitna sadržina.“ Čl. 331, st. 4 ZKP: „Predsjednik vijeća može, po predlogu stranke ili po službenoj dužnosti, narediti da se u zapisnik doslovno unesu izjave koje smatra naročito važnim.“

⁹ Advokatica s istim inicijalima, navedena na listi advokata i advokatica Advokatske komore Crne Gore obavijestila je Ljiljanu Raičević da ona nije branila S.Č.

Pristrasnost i predrasude kod sudija, izostanak ravnopravnog tretmana okrivljene

Međunarodni minimalni standard pravičnog suđenja zahtijeva da sud bude "nepristrasan", što u najmanju ruku znači da sudija odaje utisak objektivnosti. Takođe, jedan od osnovnih principa pravičnog suđenja podrazumeva jednakost strana u postupku. Oba principa su očigledno prekršena u ovom postupku protiv okrivljene S.Č, što u nastavku detaljno obrazlažemo.

1) Iz teksta presude ne proizilazi da su sudije razmotrile mogućnost da je okrivljena stvarno mogla biti žrtva bilo trgovine ljudima, bilo primoravanja na prostituciju, drogiranja i drugog zlostavljanja. O tome svjedoče bar dvije činjenice.

Prva je da sudija prilikom ocjene da je iskaz okrivljene "protivurječan sam sebi i selektivan", nije uzeo u obzir da je kod žrtava trgovine ljudima "konfuzija uobičajeno stanje, naročito ako svjedočenje pokriva period od nekoliko godina", kako su zaključili stručnjaci Savjeta Evrope i OEBS-a, komentarišući isti razlog "kontradiktornosti" iskaza S.Č, koji je tadašnji Osnovni državni tužilac 2003. istakao u prilog svoje odluke da ne podigne optužnicu protiv četvorice osumnjičenih.¹⁰ Iako je ovaj izvještaj eksperata bio i javno objavljen i još uvijek je lako dostupan na internetu, činjenica da se sudija nije potrudio da ga pribavi i uzme u obzir dodatno ukazuje na neprofesionalan pristup utvrđivanju činjenica.¹¹

Druga činjenica je da iako je sudija konstatovao ožiljke od povreda koje je S.Č. imala u vrijeme istrage, nije se zamislio nad njihovim mogućim uzrokom, iako je u spisima predmeta koje je citirao stajalo i mišljenje vještaka da je jedan dio povreda "mogao nastati djelovanjem vrha

¹⁰ Joint Council of Europe / OSCE assistance to Montenegro in the fight against trafficking in human beings: Independent Experts' Report on their visit to Podgorica (22-24 July 2003) and Responses of the Government of Montenegro, SG/Inf(2003) 42, 11.12.2003: " 65. Odluka tužioca da odbaci slučaj počiva na sljedećim osnovnim premisama: - Svjedočkinja S.Č. nije bila pouzdan svjedok, zbog njenih određenih kontradiktornih izjava u vezi sa vremenom i mjestom događaja koje je opisivala. TNE smatra da se takvim zaključkom previđa činjenica da je takva konfuzija uobičajeno stanje žrtava trgovine ljudima, naročito ako svjedočenje pokriva period od nekoliko godina." (65. *The prosecutor's decision to dismiss the case rests on the following basic premises: -The witness S.C. was not a credible witness, due to certain conflicting statements made by her, regarding the time and place of the events described by her. The TIE is of the opinion that such a conclusion overlooks the fact that such confusion is a common condition of victims of trafficking in human beings, especially if the testimony covers a period of several years* (strana 16, tačka 65). Vidi i "Politika i pravne preporuke za delotvorno sprovođenje odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima", OEBS-ova Kancelarija Specijalne predstavnice i koordinatorke za borbu protiv trgovine ljudima, 2013, tač. 63, str. 25: "Čak i kada postane očigledno da je navodni učinilac zapravo žrtva trgovine ljudima, primenu klauzule o nekažnjavanju mogu otežati izazovi koje postavlja rad s traumatizovanom žrtvom čija priča može često da se menja i za koju tužilaštvo može da proceni da nije verodostojna...". Pored toga, letimičnim pregledom interneta naišli smo i na objašnjenje Australijskog Instituta za kriminologiju koji kaže – "uobičajeno je da osobe koje su pretrpele traumu daju nepovezane izjave kada se identifikuju prvi put. Trauma može značajno uticati na pamćenje i ponašanje žrtvi trgovine ljudima i može dovesti do gubitka pamćenja, neprijateljskog ponašanja, konfuzije u vezi sa hronologijom događaja, pa čak i nesposobnosti da se prisjete događaja (David 2008a; ICMPD 2006; UNODC-2009a). Štaviše, kao što je već rečeno, može se desiti da žrtve trgovine ljudima jednostavno nemaju poverenja u organe za sprovođenje zakona i da odbijaju da daju potpunu izjavu." Hannah Andreovski, Jacqueline Joudo Larsen & Samantha Lyneham, „Prepreke za uključivanje žrtve trgovine ljudima u postupak krivičnog pravosuđa: indonezijska studija slučaja“, str. 6, Australijski Institut za kriminologiju, maj 2013: http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi451.pdf

¹¹ Izvještaj eksperata Savjeta Evrope, gore citirani (FN12), objavljen je i u dnevnim novinama u CG: "EKSKLUZIVNO: Izvještaj eksperata OEBS-a i SE o aferi seks-trafiking: Bilo dovoljno razloga da afera ide pred sud", *Vijesti*, 23.11.2003.

zapaljane cigarete”.¹² Sudija je sasvim prihvatio stav tužioca Piperovića da povrede nisu nastale iz razloga koje je navela S.Č.

Sudije Višeg suda su u svemu potvrdile rezon sudije Đukovića, osim u pogledu odmjeravanja kazne, gdje su utvrdile da je okrivljenu potrebno i strože kazniti kaznom zatvora. Imajući u vidu da se prilikom razmatranja uslovne kazne posebno uzimaju u obzir sve "okolnosti pod kojima je djelo učinjeno", sudije u ovom slučaju nisu ni razmatrale, pa ni obrazložile odbacivanje mogućnosti da je okrivljena stvarno mogla biti žrtva zlostavljanja, trgovine ljudima, prinude na prostituciju i sl, i od osoba koje možda nisu bili tužioci, pa da su preživljene traume uzrokovale davanje lažnog iskaza u odnosu na supsidijerne tužioce.

2) Nelogičan je i neutemeljen zaključak sudije da je okrivljena lagala, jer nije mogla znati nazive djelova grada i pri tom koristiti "lokalizme" zato što je rekla da ne poznaje dobro srpski jezik.¹³ Uzimajući u obzir da je ona u svom iskazu pojasnila da je upravo o tim mjestima slušala na našem jeziku i u tim mjestima provodila vrijeme, te da je srpski jezik učila usput, u društvu osoba koje je detaljno pomenula u iskazu, a ne u nekakvoj školi jezika u inostranstvu, smatramo da njeno poznavanje "lokalizama" ni na koji način ne može ukazati na to da je njen iskaz lažan, već ovakav zaključak sudije dodatno upućuje na njegovu pristrasnost u korist tužilaca, na štetu okrivljene.

3) Sudija Đuković je u presudi prvo zabilježio, prenoseći iskaz Zorana Piperovića, da je on 2003. godine razriješen funkcije državnog tužioca, a zatim utvrdio kako je „**životno nelogično da je (Piperović) koji je obavljao javnu funkciju zamjenika Vrhovnog državnog tužioca, mogao vršiti tako teško krivično djelo na štetu tada oštećene, pogotovo što je za tu funkciju osim stručnih referenci, morao da ima i visok ugled kako u profesionalnom tako i u ličnom životu**”.¹⁴ Prilikom izvođenja citiranog zaključka, koji se protivi i zdravom razumu, sudija uopšte nije konstatovao činjenicu da je Piperović razriješen funkcije, niti je utvrđivao razlog zbog koga je on bio razriješen. Tadašnji Vrhovni državni tužilac, Vesna Medenica, javno je objavila da je predložila razrješenje Piperovića zbog nedostojnosti funkcije, jer je, pored ostalog, pred istražnim sudijom izjavio da je posjećivao noćni klub "Oskar" što ga je, prema riječima Medenice, "urušilo kao nosioca te funkcije".¹⁵

4) Navodeći dio iz svjedočenja S.Č, gdje je ona opisala kako je vođena na crnogorsko primorje i tamo, kako sudija kaže "seksualno eksploatisana", navodeći da je u jednom automobilu "bio i jedan državnik Crne Gore kome je navela ime, a odmah zatim istakla da nije ni znala ko je on", **sudija zaključuje da se njen iskaz "pokazuje kao neistinit i iznad svega nelogičan, a pogotovo da bilo koji državnik Crne Gore živi takvim načinom života kako to neosnovano želi predstaviti tada oštećena.**"¹⁶ Bazirajući svoje uvjerenje da je okrivljena lagala makar i

¹² Presuda Osnovnog suda K.br.199/14, od 30.06.2014, str. 34, gdje se citira nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke iz 2002: "Iz Nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke prof. dr D. Č. od 10.12.2002. godine, u predmetu Ki. br. 02/5585, proizilazi da su kod Č. S. ustanovljene sljedeće povrede: oguljotina u predjelu desnog nosnog krila, okruglog oblika, prečnika 8 mm, 14 krvnih podliva, tačkaste oguljotine sa lakim otokom na prednjoj strani desnog koljena, 5 pravilnih kružnih ožiljaka, prečnika 8 mm, od kojih 2 na prednjoj strani trbuha, 2 na zadnjoj strani korijena vrata i 1 na prednjoj strani lijeve butine, jedan ožiljak na prednjem trbušnom zidu sa desne strane, promjera 5 x 4 mm, više tačkastih ožiljaka u desnoj lakatnoj jami, dva kružna ožiljka u spoljašnjem polnom predjelu, prečnika 8 mm, jedan ožiljak u polnom spoljašnjem predjelu promjera 5 x 8 mm, spoljašnji hemoroidi bez znakova zapaljenja. Oguljotine i krvni podlivi su nastali djelovanjem tupine mehaničkog oruđa oko dvije sedmice prije pregleda (pregled je 28.11.2002.). Ožiljci prema obliku i dimenzijama su mogli nastati djelovanjem vrha zapaljane cigarete, isti su nastali u periodu dužem od dva mjeseca prije pregleda. Tačkasti ožiljci u desnoj lakatnoj jami najvjerovatnije su nastali ubodima šiljastog tankog predmeta (moguće injekcionom iglom) u periodu dužem od mjesec dana od dana pregleda. Ožiljci u spoljašnjem polnom predjelu nastali su u periodu dužem od dva mjeseca i mogli su nastati vrhom zapaljane cigarete. Ožiljak u spoljašnjem polnom predjelu svježiji je od navedena dva i nastao je na isiti način. Spoljašnji hemoroidi mogli su nastati kako mehaničkim tako i drugim nadražajima."

¹³ Presuda Osnovnog suda K.br.199/14, od 30.06.2014, str. 40.

¹⁴ Isto, str. 41.

¹⁵ Vesna Medenica, Vrhovna državna tužiteljka, "Vesna Medenica tvrdi da bi podnijela ostavku da Vlada nije razriješila Piperovića i Radonjića: Ne može tužilac da posjećuje noćne klubove", Vijesti, 7.11.2003.

¹⁶ Presuda Osnovnog suda K.br.199/14, od 30.06.2014, str. 41

uzgred na tome da je "nelogično" da bilo koji državnik Crne Gore živi raskalašnim načinom života, sudija razotkriva predrasude koje nisu primjerene odgovornoj funkciji sudije u demokratskom društvu.

5) Utisak pristrasnosti stvara i pominjanje navodnog motiva okrivljene za izvršenje ovog krivičnog djela sa izuzetno zbunjujućim obrazloženjem. Sudija u presudi navodi:

"...dolazimo do krucijanog pitanja: motiva oštećene za davanje takvog iskaza. Istina, motiv nije bitan element ovog krivičnog djela, ali kada se sagleda njen dugačak iskaz, sasvim se jasno može zaključiti da su pominjana lica i to najprije supsidijarni tužilac P. koji je u to vrijeme obavljao posao zamjenika Vrhovnog tužioca, a kasnije i visoki državni zvaničnik, te se savim jasno nazire motiv tada oštećene prilikom davanja iskaza, koji motiv u ovom postupku nije mogao biti utvrđen, niti je to bila obaveza suda, imajući u vidu bitno obilježje djela koje je okrivljenoj stavljeno na teret."¹⁷

Očigledna je želja sudije da pošto-poto nametne svoj subjektivni doživljaj da nekakav štetni motiv kod okrivljene postoji, iako to ne potkrepljuje bilo kakvim dokazima.

6) Sudija se nije potrudio da izvede ni jedan dokaz u prilog okrivljene. Nije pozvao za svjedoke osobe koje su mogle baciti drugačije svjetlo na njenu ličnost ili događaje koji su bili predmet postupka. Naprotiv, omogućio je vrijeđanje nekih od mogućih svjedoka ne samo tokom postupka, već i u tekstu presude: sudije Višeg suda Ane Vuković, tada istražne sudiju u predmetu u kome je S.Č. dala iskaz u svojstvu oštećene, Dragana Prelevića, advokata S.Č. u vrijeme istrage 2002-2003, i Ljiljane Raičević, direktorke NVO Sigurna ženska kuća, u čijem se skloništu za žene žrtve nasilja S.Č. nalazila u vrijeme istrage.¹⁸

Umjesto njih, sudija je saslušao samo nekadašnje osumnjičene protiv kojih je S.Č. svjedočila, kao i članove njihovih porodica.

7) Presuda je zasnovana na iskazu okrivljene datom u istrazi, koji je odbačen kao kontradiktoran, u suštini, na osnovu dva materijalna dokaza: (1) ugovora o navodnom upućivanju S.Č. u svojstvu plesačice iz Novog Sada u noćni klub Oskar u Podgorici 1999. godine, (2) dopisi MUP-a o tome da S.Č. nije prelazila granicu te da vozilo Piperovića nije evidentirano u određenom vremenskom intervalu. S obzirom na to da **ugovorni angažman "plesaćica", predstavlja uobičajenu masku za trgovinu ženama u svrhe prostitucije, zabilježen i u**

¹⁷ Presuda Osnovnog suda K.br.199/14, od 30.06.2014, str. 41.

¹⁸ Prenoseći Piperovićeve iskaz iz spisa istražnog predmeta, sudija je u presudi zabilježio i ove izjave: "Kada je A.V. zajedno sa M.P, Lj.R, T.G, advokatom P, ... vidjela da u spisima ne postoji ama baš ništa i da je sve totalna budalaština i ogromna prevara, poslužila se najogavnijom stvari, što je diskvalifikuje kao profesionalca i čovjeka..." (str. 5 presude) „Dana 27.12.2002. godine, nakon 20 dana od njegovog hapšenja, i nakon što mu je u svim crnogorskim dnevnim novinama fotografija svakodneвно izlazila, istražni sudija je organizovala prepoznavanje, stavivši mu pri tom naočare za vid, jer je na tim fotografijama na licu imao naočare za vid, i nakon toga ga je, u prostorijama CB-a, stavila između inspektora CB Podgorica, od kojih ni jedan nije imao naočare za vid, a nakon toga je pitala M.: "Ko je od ovih Z. P.". Da je tako svjesno odbranila laž govori i jedan od zapisnika o saslušanju u predmetu, kada je na predlog advokata P. pokrila lice na fotografiji M. S.Č. i pitala jednog od svjedoka iz B.da li zna o kome se radi, a taj svjedok je, valjda, trebao da prepozna S.Č. po čarapama ili po cipelama, a to je istražni sudija na zapisniku obrazložila time da može eventualno doći do prepoznavanja i da svjedok prije toga ne bi trebao da vidi osobu koju opisuje, jer je A. V. po svaku cijenu htjela da iskompromituje iskaz tog svjedoka, jer je A. V. po svaku cijenu htjela da iskompromituje iskaz tog svjedoka, u smislu da on uopšte ne zna ko je M. S.Č. a nije se sjetila da kaže da njemu niko nije prekrivao lice mjesec dana." (str. 5 presude) „...F. E.mu je rekao da A. V. nije htjela ni da čuje za njegovo saslušanje i da mu je samo uzela adresu, da se sjeća da je bio poziv za saslušanje nakon što je pročitao u novinama da je M. otputovala." (str. 5 presude) "... I potpuno je jasno zašto je to kazala, jer da su ljekarski nalazi objavljeni, svima bi sve bilo jasno i onda ne bi A. mogla da putuje u A, drži predavanja..., ne bi se američki marinci postrojavali u K. u njenu čast..." (str. 15 presude) „...Nakon toga je bio u rukama A. J., M. P. i T. G., uz pomoć Lj. R., upravnice "Sigurne ženske kuće", sa kojom je u rođaćkim odnosima, jer su njegov ded i njena baba po ocu rođeni brat i sestra, a da, pošto nije bilo niti ima ni jednog dokaza vezano za njega, cilj je bio izmanipulisati javnost. Glavni manipulant bio je sin R. P, D. P., koji je sve to radio za novac, od kojega je dva dana nakon njegovog hapšenja kupio stan u Ulici S." (str. 13-14 presude). Jasavić i adv. Lj. N. su tvrdili da je "okrivljena u svojstvu oštećene imala ... sraman, privilegovan položaj od strane suda..." (str. 13 presude).

praksi Evropskog suda za ljudska prava¹⁹, kao i to da se prelazak granice žrtava trgovine ljudima i vozila koja se koriste za transport često ne evidentira ili se evidentira u lažnim dokumentima, o čemu je i svjedočila S.Č.²⁰ sud je oba navedena dokaza trebalo da provjeri, tj. bar uzme s rezervom, umjesto da ih nekritički prihvati. Posebno zabrinjava i to što je sudija olako ignorisao opštepoznatu činjenicu poroznosti granica tadašnje SRJ sa Republikom Srpskom u BiH, i visok stepen korupcije, kao i uticaja lica sa službenim legitimacijama u odnosu na službe nadležne za poslove granice i boravka stranaca u spornom periodu.

8) Još jedno zaključivanje sudije dovodi u pitanje njegovu sposobnost da objektivno sprovede ovaj postupak. Naime, kao argument da je okrivljena lagala, sudija je naveo i sljedeće: „Nadalje, istakla je da su u kafani kod „B.“ iznad prve police sa pićem bile okačene slike na kojima je ona bila naga, pored tužioca Z. B., koji je bio polu nag, a da u toku dugog prethodnog postupka ove slike nijesu nađene i uvrštene u dokazni materijal, što je bilo lako učiniti, budući da su se nalazile u navedenoj kafani na vidnom mjestu, a koji dokazi bi tada državnom tužiocu svakako mogli predstavljati materijalne dokaze u pravcu dokazanosti krivice tada osumnjičenih, ovdje supsidijarnih tužilaca.“²¹ **Neshvatljivo je da sudija nije mogao da pretpostavi da su pomenute fotografije mogle biti uklonjene bez traga prije nego što bi bile nađene i uvrštene u dokazni materijal.**

9) **Predrasude u odnosu na okrivljenu pokazale su i sudije Višeg suda, koje nisu reagovala na propuste sudije Đukovića i koje su preinačenje presude u kaznu od godinu dana zatvora obrazložile kao kaznu „primjerenu izvršenom krivičnom djelu i ličnosti optužene kao izvršioca“.**²² Postavlja se pitanje na osnovu čega je cijenjena ličnost okrivljene, kojoj je suđeno u odsustvu, i o čijoj su ličnosti svjedočili isključivo oštećeni kao tužiocu u ovom postupku (i članovi njihovih porodica), a ne i drugi koji su je poznavali u Crnoj Gori, kako je gore navedeno, i koji su mogli doprinjeti da se njena ličnost sagleda objektivnije.²³ Posebno je neobično što se u ovom slučaju sudije nijesu ni osvrnule na činjenicu da se radilo o ranije neosuđivanoj osobi i majci dvoje maloljetne djece, što su činjenice koje se u Crnoj Gori inače uobičajeno tretiraju kao olakšavajuće okolnosti (npr. u slučaju osuđenih za ratni zločin u Morinju), a pogotovo pri odlučivanju o uslovnoj osudi.²⁴

10) Kod preinačenja presude od strane Višeg suda, istaknuto je da u ovom slučaju uslovna osuda "ne može ispuniti opštu svrhu propisivanja i izricanja krivičnih sankcija, te da se djelo nije moglo tretirati lakšim".²⁵ **Interesantno je primjetiti da je u slučajevima procesuiranja zlostavljanja građana od strane policajaca, shvatanje Višeg suda u Podgorici bilo drugačije, tj. da se svrha prevencije torture (za koju se zahtijeva nulta tolerancija) u slučaju policajaca osuđenih za zlostavljanje ili i Tešku tjelesnu povredu može postići uslovnom osudom,**²⁶ dok je u ovom slučaju za izvršenje krivičnog djela Davanje lažnog iskaza, procijenjeno da je neophodna kazna zatvora.

¹⁹ Rantsev v. Cyprus and Russia, 2010.

²⁰ Strane 22 i 31 presude Osnovnog suda u Podgorici K. br. 199/14.

²¹ Strana 41 presude Osnovnog suda u Podgorici K. br. 199/14.

²² Presuda Višeg suda u Podgorici, Kž 1214/2014, str. 4.

²³ Stručnjaci Savjeta Evrope i OEBS uočili su da su u istrazi 2002-2003.godine svjedočili svjedoci koji su "gotovo svi bili navodno povezani sa S.Č. na upitan ako ne i kriminalan način, tako da se njihov kredibilitet može smatrati da je pod znakom pitanja" i tako komentarisali stav Osnovnog tužioca da je trebalo odustati od daljeg krivičnog gonjenja zbog toga što ni jedan svjedok nije potvrdio iskaz oštećene S.Č. Isto se dogodilo i u ovom postupku. Za izvještaj vidi gore FN 12.

²⁴ "Pri odlučivanju da li će izreći uslovnu osudu sud će, vodeći računa o svrsi uslovne osude, posebno uzeti u obzir ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo ponašanje poslije izvršenog krivičnog djela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je djelo učinjeno." (član 54, st. 4 KZ CG, "Uslovi za izricanje uslovne osude").

²⁵ Presuda Višeg suda u Podgorici, Kž 1214/2014, str. 4.

²⁶ Na primjer, zlostavljanje V.K. u pritvoru ZIKS, Viši sud je potvrdio uslovnu osudu službenicama ZIKS S. B. i V. V. koje su je vezale i isprebijale (TU.broj 312/10 od 20.03.2012); policajac O. B. zbog zlostavljanja A. L. takođe pravosnažno kažnjen uslovnom osudom (K. br. 237/09); policajci S. Š. i D. K. za zlostavljanje M. D. (br. Kz-257/2001

11)²⁷ Dodatno, sudije Višeg suda nisu obratile pažnju na još jednu bitnu povredu postupka od strane sudije Đukovića. Naime, sudija je presudu zasnovao i na iskazima svjedoka (npr. B.N. i F.E. str. 35 presude) iz sasvim drugog predmeta (Ki. Br. 02/5585 iz 2003. godine), kao osnov za presuđenje, što ZKP ne poznaje kao mogućnost (čl. 347, izuzeci čl. 356). Na ovaj način je izvršena **bitna povreda postupka iz čl. 386, st. 1, tač. 7 "presuda zasnovana na dokazu na kojem se po odredbama ovog zakonika ne može zasnivati presuda..", na koju je drugostepeni sud dužan da reaguje po službenoj dužnosti** (čl. 398, st. 1, tač. 1 ZKP).

Nedostatak odbrane okrivljene S.Č.

Na osnovu prvostepene i drugostepene presude može se zaključiti da okrivljena nije imala adekvatnu odbranu u skladu sa standardom prava na pravično suđenje kakvo se zahtijeva na osnovu člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Evropski sud za ljudska prava je više puta naglasio da se obaveza države da obezbijedi pravično suđenje ne završava samim dodjeljivanjem, odnosno finansiranjem advokata, jer bi se onda besplatna pravna pomoć u mnogim slučajevima pokazala kao bezvrijedna.²⁸ Pravna pomoć advokata po službenoj dužnosti mora da bude djelotvorna, a ne teorijska i iluzorna. U slučaju *Sanino protiv Italije*, Evropski sud za ljudska prava je ocijenio da ako se propusti advokata objektivno manifestuju, okrivljeni na to i ne mora sam aktivno da se žali ili da ukazuje, da bi država imala obavezu da preduzme mjere da mu garantuje efikasnu odbranu.²⁹ Čutanje i ne preduzimanje osnovnih radnji (kao što je ulaganje žalbe) dokaz su takvih propusta koji zahtijevaju intervenciju države.³⁰

Branilac okrivljene "B.L."³¹ po službenoj dužnosti tokom postupka **nije predložio izvođenje nijednog dokaza**, niti doveo u pitanje ni jedan dokaz protiv svog klijenta, a u vidu završne riječi je naveo "da je okrivljenoj suđeno u odsustvu, uz specifičnost djela stavljenog joj na teret te da **ostavlja sudu na ocjenu donošenje zakonite odluke**".³²

Sudija Đuković na nedostatak odbrane nije reagovao, već je takvo stanje prihvatio kao normalno, zaključivši: **"Odbrana okrivljene je izostala, budući da je bila nedostižna državnim organima Crne Gore**, a rješenjem Vanraspravnog vijeća ovog suda određeno je suđenje u odsustvu."³³

Uzimajući u obzir navedenu završnu riječ, kao i to da branilac nije predložio izvođenje nijednog dokaza, niti je naveo i jedan argument u prilog odbrane okrivljene, može se zaključiti da je on u postupku zauzeo sasvim pasivnu ulogu, ispunjavajući procesni uslov da se suđenje uopšte

od 28.05.2001); A. F. i R. L. pravosnažno kažnjeni uslovno za nanošenje Teške tjelesne povrede N. I. (Kz. br. 1325/12 od 13.11.2012), itd. "Procesuiranje mučenja i zlostavljanja u Crnoj Gori", Akcija za ljudska prava, 2013.

²⁷ Ova tačka je dodata analizi 17.12.2014. zahvaljujući sugestiji koju smo naknadno primili.

²⁸ *Artico v Italy*, ECtHR, presuda od 13. maja 1980, st. 33 – "Sud podsjeća da je namjena Konvencija da garantuje prava koja su praktična i djelotvorna, a ne teoretska ili prividna; ovo se posebno odnosi na prava odbrane s obzirom na istaknuto mjesto koje pravo na pravično suđenje ima u demokratskom društvu, i iz kojeg ova prava potiču. Kao što su to delegati Komisije ispravno naglasili, čl. 6 st. 3 (c) (6-3-c) govori o „pomoći“ a ne „imenovanju“. Samim imenovanjem se ne obezbjeđuje djelotvorna pomoć..."

²⁹ „Međutim, Sud smatra da ponašanje podnositelja zahtjeva nije samo po sebi moglo osloboditi vlasti njihove obaveze da preduzmu korake kako bi garantovali djelotvornost obrane optuženog. Navedeni propusti advokata koje je dodijelio sud su bili očigledni, što je nametnulo odgovornost domaćim vlastima da intervenišu. Ipak, ne postoji ništa što bi ukazalo na to da su te vlasti preduzele mjere kako bi garantovale djelotvornu odbranu i zastupanje optuženom.“ *Sannino v Italy*, ECtHR, presuda od 27. aprila 2006, st. 51.

³⁰ *Falcao dos Santos v Portugal*, 3. jul 2012.

³¹ Prvobitno nismo mogli pouzdano da utvrdimo identitet osobe koja je S.Č. branila u ovom postupku, jer sudija Đuković nije htio da nam otkrije identitet advokata, iako je suđenje bilo otvoreno za javnost. Naknadno smo saznali da se radi o advokatu Bošku Laličiću.

³² Presuda Osnovnog suda K.br.199/14, od 30.06.2014, str. 16.

³³ Isto, strana 38.

sprovede. Iako je poslije čak dvije oslobađajuće presude, okrivljena osuđena na uslovnu kaznu zatvora u trajanju od godinu dana, **branilac nije podnio žalbu!** U odgovoru na žalbu tužilaca (koji su zahtijevali da se okrivljena strože kazni) advokat B. L. je lakonski izjavio da traži "pravičnost i zakonitost". Viši sud je u svojoj presudi citirao ove riječi advokata i naveo da je na osnovu njih zaključio da je advokat predložio odbijanje žalbe kao neosnovane, što znači da **branilac S.Č. čak ni to "odbijanje žalbe" nije sam predložio.**³⁴

Imajući sve u vidu, to što ni sudija Đuković Osnovnog suda u Podgorici, ni sudije vijeća Višeg suda nisu reagovala na očigledno neprofesionalno postupanje branioca B.L, i samo po sebi je prekršilo pravo na pravično suđenje S.Č. u ovom postupku, u odnosu na minimalni evropski standard pravičnog suđenja koji na osnovu čl. 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima obavezuje Crnu Goru.

ZAKLJUČAK

Ova pravosnažna presuda može se posmatrati u kontinuitetu obračuna države Crne Gore sa Moldavkom S.Č, na koji upućuju sljedeće činjenice:

a) odluka iz 2003. tada nadležnog Osnovnog državnog tužioca u Podgorici, Zorana Radonjića, da obustavi krivično gonjenje protiv svih osumnjičenih (iako je Radonjić odmah potom razriješen kao nestručan, postupak nikada nije obnovljen);

b) mišljenje državne Komisije za ocjenu tog slučaja, u kome su navedene uvredljive tvrdnje na račun okrivljene, kao npr. da je ona "osoba sumnjivih moralnih vrijednosti";

c) izjava predsjednika Vlade Republike Crne Gore, Mila Đukanovića iz 2005, da je slučaj "montirala kontraobavještajna služba koja protiv interesa Crne Gore radi još iz doba Kralja Nikole"³⁵, bez nuđenja dokaza koji bi mogli da potvrde takvu tvrdnju.

Očekujemo da Sudski savjet analizira postupanje sudije Đukovića i sudija Pavličević, Simonović i Durutović u ovom predmetu, a Advokatska komora postupanje njenog člana "B.L."

Pozivamo međunarodne organizacije koje procijenjuju sposobnost institucija Crne Gore da obezbijede vladavinu prava i zaštitu ljudskih prava - Evropsku uniju, Organizaciju za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) i Savjet Evrope – da izvrše uvid u presude Osnovnog suda u Podgorici i Višeg suda u Podgorici, koje dostavljamo u prilogu, i provjere naše zaključke.

Ovaj slučaj je posebno važno analizirati i zbog štete koju krivično gonjenje S.Č. i njena osuda na kaznu zatvora zbog lažnog svjedočenja mogu da imaju na suzbijanje međunarodne trgovine ljudima. Naime, ovakav razvoj događaja može samo da odvрати žrtve od pokušaja da prekinu kriminalni lanac i potraže spas u državnim organima Crne Gore, ali i drugih država u regionu.³⁶

³⁴ Presuda Višeg suda, str. 3.

³⁵ RTCG, 19. maj 2005.

³⁶ "...Inkriminisanje žrtava trgovine ljudima može se izjednačiti s progonom žrtava od strane države: ne samo da ne uzima u obzir teška krivična dela učinjena protiv žrtve od strane trgovaca ljudima, što treba da se istraži, nego ni ne priznaje licima koja su žrtve trgovine ljudima status žrtve i svedoka takvih teških dela i produbljuje njihovu viktimizaciju i/ili traumu izricanjem nepravednih kazni koje nameće država. Umesto da budu tretirani kao žrtve, takva lica tretiraju se kao kriminalci. Takva praksa dodatno promovira trgovinu ljudima jer se ne suprotstavlja stvarnim učiniocima krivičnih dela odgovarajući žrtve trgovine ljudima od svjedočenja protiv trgovaca ljudima i omogućavajući potonjim da i dalje kontrolišu svoje žrtve pretnjama da će im država izreći kaznu. Trgovci ljudima podržaću kažnjavanje žrtava iz prostog razloga jer im to ide na ruku: tako se osigurava da će žrtve biti te koje snose krivične

sankcije dok pravi učinioci krivičnih dela mogu da deluju nekažnjeno.”(“Politika i pravne preporuke za delotvorno sprovođenje odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima”, OEBS-ova Kancelarija Specijalne predstavnice i koordinatorke za borbu protiv trgovine ljudima, 2013, str. 10, dostupno na linku: <http://www.osce.org/sr/secretariat/121654?download=true>)